És még egyszer: fej, fátyol és haj Korinthusban[1]

Hans-Jörg Ronsdorf · 2021. január · átdolgozva: 2026. október

Évről évre, bár egyre ritkábban, jelennek meg írások erről a köztudottan nem könnyű páli szövegről (1Kor 11,2–16). Miért írok róla? A férfi és a nő szerepéről szóló, 2020 novemberében megjelent könyvemben, a „Nők, bocsássatok meg nekünk!" („Frauen, vergebt uns!") címűben[2] egy fejezetben foglalkoztam ezzel a szöveggel. De kevésbé rendszerezetten és részletesen, mint ahogyan utólag helyesnek ítéltem. A könyvben ugyanis nagyon erősen az idézettézist mutattam be, ahogyan Thomas Schirrmacher kifejtette „Paulus im Kampf gegen den Schleier!" című könyvében. Jeleztem, hogy az idézettézis is csak feltevés: egészen valószínű, de végső soron nem bizonyított. Ebben a tanulmányban egy teológusnő és egy teológus munkái segítségével az idézettézis nélkül is meggyőző magyarázatokhoz jutok.

Ez a szöveg egy számunkra idegen kulturális helyzetbe szól bele, mégpedig az első századi görög–római kultúrába. Nem akárhol, hanem Korinthusban, amely akkoriban római kolónia volt Görögországban. Pál számára nem volt ismeretlen hely: 18 hónapig dolgozott ott. A város minden részletét ismerte (ApCsel 18,1–18).

Ebben a tanulmányban gyakran fogok idézni két viszonylag új könyvből. Ezek segítenek abban, hogy ezt a nehéz szöveget jobban, újszerűen vagy mélyebben megértsük. Különösen a versről versre haladó vizsgálatban nem tudtam volna jobban megfogalmazni, mint ők, ezért többnyire a két szerzőt hagyom szóhoz jutni. Az egyik Eckhard J. Schnabel (monumentális és kiváló) kommentárja, „Der erste Brief des Paulus an die Korinther" (Historisch-Theologische Auslegung sorozat) (a szerző konzervatív, „bibliahű", evangéliumi teológus és professzor[3]). Nem ismerek más kommentárt, amely ilyen alaposan és ennyi forrásmegjelöléssel dolgozná fel ezt a szöveget. Nem értek egyet minden következtetésével, de ennél a témánál mindig erre kell számítani. A második könyv címe „Paul and Gender"[4]. Cynthia Long Westfall (történész és teológus) 2016-ban az angol nyelvterületen széles körben figyelmet keltő munkát tett közzé erről a szövegről, valamint Pál minden további, a nemek kérdését érintő szövegéről. A kulturális helyzet alapos figyelembevételével új fényt vet azokra a nagy kérdésekre, amelyekkel számtalan írásmagyarázó és az átlagos bibliaolvasó is birkózik. A két szerző sok nézetben egyetért. (Westfall idézeteit a lábjegyzetben csak oldalszámmal jelölöm.)

Célom az, hogy (magam számára) tisztázzam: mi Pál érvelése, és mi késztette arra, hogy pontosan így írjon. ***A nők voltak a probléma, vagy a férfiak? És ha ez a végén egyértelműen világos volna – amit itt nem lehet garantálni, és amiről minden olvasónak magának kell döntenie –, akkor is ott maradna a kérdés: mit kezdünk ezzel a 21. században?***

Ez nem a bibliahűség kérdése, ahogyan gyakran rövidlátóan és túlbuzgón állítják, hanem a Biblia helyes megértésének kérdése. A bibliatanulmányozás fáradságát (újra és újra) vállalni kell, és időt kell rászánni, ha az úgynevezett bibliahűséget valóban komolyan vesszük. Különben csak álkegyes, folyton ismételgetett üres szólam marad. Vagy éppen sibbólet, amellyel határokat húzunk ott, ahol nem szabad lenniük, vagy hűséget emlegetünk ott, ahol gondolkodásra vagy visszafogottságra volna szükség.

Kontextualizálás

A kontextualizálás feltételezi, hogy az Írást először a saját környezetében tanulmányozzuk. Csak ezután próbálja kideríteni, mit mond ez a szöveg ma. Tehát kevésbé a közvetlen parancsolatokról van szó, pél-

dául a szeretet parancsáról vagy a hazugság tilalmáról. Ezeket gond nélkül elfogadjuk időtlennek. Más a helyzet, amikor külsőségekről vagy olyan szokásokról és gyakorlatokról (bálványáldozati hús stb.) van szó, amelyeket ma már nem ismerünk.

Pál nyilvánvalóan a görög Korinthus és az egész Római Birodalom korabeli szokásaira és erkölcseire utal. Ezt az akkori kultúrára való utalást egyetlen írásmagyarázó vagy bibliaolvasó sem kerülheti meg. A legtöbb írásmagyarázónál pontosan így is van, még ha a történelmi tényekről való ismereteik és azok értelmezése részben erősen el is térnek egymástól, és ez befolyásolja a szövegmagyarázat minőségét. (Mindazoknak, akik hozzám hasonlóan a testvérmozgalomból (plymouthi testvérek) jönnek: Darby és Kelly sem kizárólag a szövegen belül magyarázta a fátyol és a haj témáját, hanem az akkori kultúrára is hivatkozott. Mert a fejbefedés kulturális, nem pedig bibliai-teológiai téma.) Pálnak sikerül a kulturális szokásokat a teremtéstörténet fényében megítélnie, sőt megindokolnia, hogy megválaszolja ezt a korinthusiak számára igencsak fontos kérdést (kérdéseket).

Pál az érvelésében nem állít fel korokon átívelő normát, nem ad olyan magatartási kódexet, amely transzcendens módon érvényes évszázadokon át vagy egyenesen a teremtés kezdetétől, és időtlen. ***Pál amellett érvel, hogyan viselkedjünk úgy az evangélium szabadsága ellenére, hogy egyetlen kortársunk se botránkozzék meg. Még akkor is, ha ez korlátozza a keresztény szabadságot.*** Nem azért, mert teológiailag kötelező vagy megalapozott, hanem mert az aranyszabályt követi, amelyet közvetlenül e fejezet kezdete előtt így fogalmaz meg:

1Kor 10,31–33 (a német Elberfelder-biblia alapján fordítva): Akár esztek tehát, akár isztok, akár bármit tesztek, mindent Isten dicsőségére tegyetek. Ne legyetek megbotránkozásra se zsidóknak, se görögöknek, se Isten egyházának; ahogyan én is mindenben mindenkinek kedvében járok, nem a magam hasznát keresve, hanem a sokakét, hogy üdvözüljenek.

Ez az „aranyszabály” kulcs a közvetlenül következő szöveghez. Azok a szabályok ugyanis, amelyeket Pál érvekkel akar átadni a korinthusiaknak, kettőt kapcsolnak össze: „mindenben Istennek adni a dicsőséget”, és egyúttal nem lenni megbotránkozás a kortársaknak és embertársaknak olyan külsőségek vagy viselkedésmódok miatt, amelyeket abban a korban illetlennek vagy éppen kulturális (nem teológiai) értelemben szégyenletesnek tartottak. A korinthusi keresztények amúgy is ezekben a szokásokban nőttek fel, és ezek betartása, illetve elviselése nem volt túl nagy ár, ha ezen az úton embereket lehetett megnyerni Krisztusnak. Pál nem teszi magáévá a görög–római kultúra külsőségeit, még ha ajánlja is a betartásukat, hanem olyan utat keres, amely különböző szempontokat vesz figyelembe. Kötéltánc ez: egyrészt végiggondolja és komolyan veszi a férfi és a nő teremtését, másrészt teljes mértékben számol az emberek általános érzékenységével (a társadaloméval).

Itt előre jelzem a 10. verset, ahol Pál világosan kimondja (másként, mint a legtöbb fordítás; erről később bővebben), hogy az asszonynak hatalma van a saját feje fölött, vagyis hogy befedi-e, vagy sem. Döntését azonban éppen a fent említett mérce és további szempontok figyelembevételével kell meghoznia, amelyekre még kitérek.

A szöveg érvényességi köre

Milyen területre vonatkoznak azok az ajánlások, amelyekre Pál a szabadságuk ellenére meg akarja nyerni a korinthusiakat?

Az összejövetelre! Imádkozni és prófétálni szabad és kell is mindenütt és mindenkor, de a korinthusi levélben (lásd mindenekelőtt a 14. fejezetet) ezek az összejövetel fő tartalmai. A levél összefüggésében kell tisztázódnia, milyen helyre és milyen alkalomra gondol.

Akik az istentiszteleteken a nőkre vonatkozó hallgatási parancsot pártolják, Pál megállapítását, hogy a nők imádkoznak és prófétálnak, mindenhová áthelyezik, csak éppen az istentiszteletre nem. Ez nem meggyőző, mert a fejbefedés a nyilvánosságnak szól: látni kell, vagy legalábbis látni lehet, különben nincs értelme. Ehhez járul, hogy a 12–14. fejezetben a Lélek ajándékait teljes mértékben és mindenféle nemi korlátozás nélkül osztják ki, és – többszörösen hangsúlyozva – ***mindenki*** részt vesz az összejövetelen. A nőknek szóló hallgatási parancs (1Kor 14,34–35) tehát nem állhat ellentmondásban ezzel, hanem a 11–14. fejezet fényében, és végső soron az egész levél összefüggésében kell megválaszolni. Akkor pedig a nők olyan beszédéről van szó, amely zavaró a házi gyülekezetben, ahol a keresztények összegyűltek. Valószínűleg olyan beszédről, amely megzavarja a lelki eszmecserét, vagy beleszól, és elvonja a figyelmet, vagy egyenesen szégyent hoz a férjekre, ha feleségük az összejövetelen kiteszi őket a nyilvánosság előtt – mai szóval „leégeti" őket. Mindenesetre a hermeneutika alapszabályainak megtartásával ez nem lehet általános beszédtilalom. Csak akkor az, ha ezeket a verseket elszigeteljük, és úgy nézzük őket, mintha teljesen önmagukban állnának.

Pál nőgyűlölő volt?

Hogy ***történeti-kritikai szemüvegen*** át hogyan látják ezt a szöveget, kiderül ebből az idézetből: „Ez a szöveg hozzájárult a nők elnyomásához az egyházban és az általa befolyásolt társadalmakban. Semmiképpen sem felel meg – akármilyen jóindulatú értelmezés mellett sem – annak, amit a 21. században keresztény-teológiai szempontból a nemek viszonyáról mondani kell. A nemek közötti viszonyokban az egyenrangúság és az igazságosság, valamint a heteroszexuális ideológiák kritikus kezelése ismeretlen volt Pál számára. Meg kell majd kérdezni, milyen értelemben lehet még egy ilyen szöveg inspiráló. Vagy a mai nézőpontból csak elutasítani lehet a szöveget, mert ártott az igazságosságnak, és olyan ember mellényúlása volt, aki a maga korában tulajdonképpen az igazságosságért munkálkodott a földön?"[5] Ez a vélemény ennek a szövegnek a széles körben elterjedt megítélését képviseli, amelyben semmiképpen sem osztozom. A bibliai szöveggel szembeni negatív-kritikus magatartás szükségszerűen ehhez a véleményhez vezet.

A másik, a ***bibliahű oldalon*** az efféle kritikát hevesen elutasítják, és megállapítják: kezdettől fogva a hierarchikus alárendeltség, nem pedig az egyenrangúság vagy az egyenjogúság Isten terve. Ez ellenáll a gender-filozófia „korszellemének".

Választanunk kell e két szélsőséges álláspont között? Van más út is, hogy megmagyarázzuk ezt a szöveget, anélkül hogy a két álláspontot összekevernénk? Ez számomra rossz kompromisszum volna.

Van olyan olvasat, amely egyik magyarázatnak sem esik áldozatul, hanem Pálhoz igazodik, az ő 13 leveléhez és az Apostolok cselekedeteihez, természetesen Jézushoz, akit Pál példaképének tekintett: ***„Legyetek követőim, ahogyan én is Krisztus követője vagyok" (1Kor 11,1).*** Ez semmi teret nem hagy a nőket hátrányosan megkülönböztető kijelentéseknek. ***Nem, Pál a nők barátja, aki Krisztus fényességében ismerte meg és látta meg az igazságot. Zsidó-hellenisztikus nőképe is megújult az evangélium fényében.***

Pálnak fontos, hogy ne legyen megbotránkozás, ugyanakkor hű maradjon az evangéliumhoz. A férfiaknál a vallásos kultuszokban a fejbefedés – származástól és neveltetéstől függően – szokásos gyakorlat

volt. A hívők körében a férfiak imádkozáskor és prófétai szóláskor ne fedjék be a fejüket. A nők viszont, amikor pontosan ugyanazt teszik, mint a férfiak, Pál szerint fedjék be a fejüket. Mégpedig minden nő, azok is, akiknek az akkori társadalomban nem volt szabad befedniük magukat, vagyis a rabszolganők és a felszabadított nők vagy a hajadonok. Mindkettő részben a kultúrával szembemenő is, mert a kultúra itt ellentmond az evangélium magjának. Az sem utasítás (Armin Baummal és Schnabellel szemben), hogy minden nő fedje be a fejét az utcán, vagyis a nyilvános életben, hiszen a kultúra ezt megtiltotta a legalsó rendnek, a rabszolganőknek. Amúgy is szokás volt, hogy a férjes asszonyok befedték, illetve elfátyolozták magukat.

Pál azt sem támogatja, hogy a fejbefedés a férfinak való alárendelődés jele legyen. A nő alárendeltsége, alacsonyabb rangja és értéke a férfival szemben amúgy is régóta kőbe volt vésve. Ezt nem kellett közszemlére tenni. Ennek a befedésnek konkrét funkciója volt: ha úgy tetszik, funkcionális jel volt, kevésbé vagy egyáltalán nem hierarchikus szimbólum.

Kihez szól Pál? Kit kell helyreigazítani?

Szinte minden írásmagyarázó meg van győződve arról, hogy olyan nőkhöz szól, akik az újonnan elnyert szabadságukra hivatkozva tiltakoznak az ellen, hogy továbbra is viseljék az akkor szokásos fejfedőt. Ez pedig – így mondják – a férfinak való alárendelődés kifejezése és elismerése volt, mivel – ahogyan ebben a szövegben nyilvánvalóan a teremtésből vezetik le – a nő általában a férfinak, a feleség pedig különösen a férjének hierarchikusan alá van rendelve, illetve utána következik. Ha valakit zavar a hierarchia szó, és inkább teremtési rendről vagy szent rend(ek)ről beszél, annak egy dolgot érdemes szem előtt tartania: a férfi és a nő minden egyenértékűsége és egyenlő méltósága mellett mégis nem-egyenrangúságot vall Isten rendjeként. A férfi vezet és felel, a nő alárendelődve követi.

Ha egy emancipált női viselkedés váltotta ki ezt a páli szöveget, akkor meg kell magyarázni, miért kezdődik azokkal a szavakkal, hogy ***a férfi feje Krisztus***. Ez a kezdet a férfiakra irányítja a figyelmet, mégpedig úgy, mintha ők adtak volna okot a következő érvelésre.

Cynthia Long Westfall azon a véleményen van, hogy Korinthusban voltak férfiak, akik azt javasolták a nőknek, vagy arra szorították őket, hogy mondjanak le a szokásos fejfedőről. A tekintélyes rendű férjes asszonyok nem voltak hajlandók levenni a fejfedőjüket. Ez ellentmondott annak a kultúrának a szokásával, amelyben felnőttek. Fejfedőjük védelem volt, és a méltóság, a tisztesség és az erkölcsi tisztaság kifejezése. Nem az alárendelődés szimbóluma volt, de igenis annak jele, hogy feleségként a férjükhöz tartoznak.

A rabszolganőknek és a felszabadított nőknek, a hajadonoknak (és talán az özvegyeknek is?) nem volt szabad befedniük magukat, és mint legalsó rend ki voltak szolgáltatva a szexuális közeledésnek. A prostituáltak nem fedték be és nem fátyolozták el magukat, és rövidre vágták a hajukat, vagyis valamilyen formában rövid frizurát hordtak. Mi történt, ha hitre jutottak? Pál a levél elején (1,26–29) azt mondja, hogy sok egyszerű, szegény ember jutott hitre, nem magas vagy nemes rendűek. Ezeknek a nőknek tehát meg kellett mondani, hogy a társadalmi szokásokkal ellentétben befedhetik magukat. Mert az új szövetség és az új teremtés gyülekezetében a rendi hovatartozás már nem számít, ahogyan a Gal 3,28 is megerősíti.

A korinthusi keresztények kulturális helyzetének szempontjai

Valahányszor ennek a kérdésnek utánajárunk, és történészek adataira vagyunk utalva, figyelembe kell vennünk Pálnak a saját korára és a társadalomra vetett pillantását: a világ folyásához, tehát az adott kultúrához sem szabad igazodnunk, ha az ellentmond az evangéliumnak (Róm 12,2). Az evangéliumban az „elébe menésnek" határai vannak. A görögöknek göröggé lenni (vö. 1Kor 9,20–22) éppen nem azt jelenti, hogy a bálványtemplomban asztalhoz telepszünk, és bálványáldozati húst eszünk. Pál ítélete a világ folyásáról egyébként – szemben egy korszak szokásaival és erkölcseivel – időtlen és mindig érvényes.

Ennek a tanulmánynak a témája a nemek kérdése és az ehhez tartozó viselkedés és külső megjelenés:

„A görög–római társadalomban a nők »helyes« viselkedésének törvényi szabályozása és kikényszerítése a hatóságok fő gondja volt, mert azt hitték, hogy a háztartásban uralkodó rendetlenség lázító hatással van a birodalom jólétére."[6]

„Ahhoz, hogy Pál missziója a nem zsidók között sikeres lehessen, a keresztény nők viselkedésének összhangban kellett lennie azzal, amit a nők az első századi görög–római világban általában gyakoroltak. Ezért Pál nemekkel kapcsolatos gondjai gyakran missziói jellegűek voltak, amikor a nemi szerepeket a gyülekezetben és otthon tárgyalta, és azt akarta, hogy a hívők beilleszkedjenek a kultúrába, és ugyanakkor erkölcsileg tiszták maradjanak. Az első századi kultúrához való alkalmazkodás más volt, mint a huszonegyedik századi kultúrához való alkalmazkodás. A modern nyugati elképzelések arról, hogyan viselkednek általában a nemek, és hogyan bánnak egymással, jelentősen eltérnek a görög–római kultúra elképzeléseitől."[7]

„A patrónus–kliens viszony és a kölcsönösség, amelyek a kultúra építőkövei, a férjek és feleségek kapcsolatát is formálják."[8] Patrónuson pártfogót vagy támogatót értünk, aki rangban vagy rendben magasabban állt, akár csak jóléte vagy gazdagsága miatt. „A görög–római világban a férj és a feleség rendszerint egyenlőtlen partner volt a patronátusi rendszerben, illetve viszonyban. A férj jótevőként működött, a feleség pedig a házassági kapcsolat alárendelt feleként, hacsak nem vitt nagy hozományt a házasságba."[9]

„(Korinthus) olyan hely volt, amely a férfiak számára elérhető szexuális tevékenység minden fajtáját kínálta (így »korinthusi nő módjára viselkedni„ azt jelentette, hogy valaki szexuális erkölcstelenségbe bocsátkozik), és a "korinthusi lány« kifejezés a prostituált szépítő megnevezése volt. Felső osztály nem volt, ehelyett Korinthus jóléte az újgazdagok osztályát hozta létre. Pál azonban rámutat, hogy a korinthusi gyülekezet tagjait nemcsak a gazdag elitből nyerte, hanem főként azok közül, akiknek nem volt rangjuk vagy hatalmuk (1Kor 1,26)."[10]

Ha tehát minden rétegből, minden előzetes keresztény szocializáció nélkül jutottak emberek hitre és a hívők közösségébe, akkor ezeket az embereket még mindig egész életük bűnös szokásai formálták. A szexualitás benne volt a levegőben, mindenütt elérhető volt. Ezekkel a témákkal és viselkedésmódokkal szembesült a gyülekezet.

Az összejövetelek gyakorlata

A nagy nép (ApCsel 18,10), amelyet Isten a kikötővárosban, Korinthusban Pál és munkatársai által elhívott, nem tudott egy helyen összegyűlni. Hacsak ki nem bérelték volna a színházat vagy egy arénát, ami egy új kultusz számára, amelyet főként egyszerű emberek gyakoroltak, teljesen lehetetlen volt. Ezért a

házakban jöttek össze, nagyokban vagy kicsikben, néhány villában és többnyire egyszerű házakban vagy lakásokban (ahogyan Efézusban ma is látható). Amikor összejöttek, a nők készítették el az ételt (részben magukkal is hozták). Az Úr vacsorája a közös étkezés része volt.

A házi gyülekezetben a férfiakra és a nőkre az volt érvényes, amit Pál kifejez. Westfall így foglalja össze: „A különbség a férfiak és a nők között tehát nem a gyülekezeten belüli szerepek megkülönböztetése, hanem inkább az, hogy ezekben a szerepekben eltérő módon működnek. A nők és a férfiak ugyanazokban a tisztségekben szolgálhatják Istent, de eltérő követelmények vannak, amelyek a nemre jellemző külsőt foglalják magukban. Ez nem kettős mérce kifejezése, amelyben a férfiakra nem vonatkozik korlátozás, a nőkre pedig igen; mindkettőjükre vonatkozik."[11]

„Végül még egyszer utalni kell egy pontra, amely ugyan nem tartozik a páli érvek szándékolt mondanivalójához, de fontos. Pál egészen magától értetődően beszél arról, hogy a nők a gyülekezeti összejövetelen imádkoznak és prófétálnak. Ez azt jelenti, hogy a nők Isten és az Ő Igéje valóságát ugyanúgy nyilvánosan szóvá teszik, mint a férfiak."[12]

Mi számít nyilvánosnak?

Nyilvánosságon általában azt a területet értjük, ahol bárkivel találkozhatunk. A korinthusi piacon, a kikötőben vagy a bálványtemplomban. Végső soron minden nyilvános, ami a saját házon kívül van.

Az istentiszteleti összejövetel tehetős vagy előkelő keresztények magánházaiban zajlott, ugyanúgy, mint kevésbé tehetősek házaiban és helyiségeiben. Nyilvános volt ez? Nem volt ugyan összehasonlítható a piaci helyzettel, de a tájékozatlanok vagy hitetlenek beléphettek ezekre az összejövetelekre. Vagy a Szentlélek vezette oda őket, vagy keresztények hívták meg őket. Ennyiben az összejövetel sem zárt társaság, hanem az a hely, ahol minden ember találkozhat az élő Istennel.

Ezért fontos ezen az összejövetelen az erkölcsök és szokások megtartása, mégpedig a férfiak és a nők számára egyaránt. A hitetlen ne botránkozzék meg, hanem Isten, az Ő szent és hatékony jelenléte győzze meg (1Kor 14,16.23–25).

Több írásmagyarázó felteszi a kérdést, hogy ebből az összejövetelen kívüli öltözködési rend is következik-e. Pontosan nézve ez sem nem téma, sem nem a korinthusiak kérdése ebben a szövegben. Ezen a ponton az 1Kor 10,31–33 aranyszabálya érvényes, amely szerint senkinek se legyünk megbotránkozására. A férjes asszonyok befedik a fejüket, amikor elhagyják a házat. A rabszolganők nem, de az istentiszteleten igen, ahogyan Pál írja.

Fejbefedés Korinthusban

Ehhez még néhány idézet és részletesebb gondolat. Meggyőződésem: csak az viszi át ezt a páli szöveget egy az egyben a mába, aki nem érti a fejbefedés és az elfátyolozás szokását. Mégpedig egy egydimenziós, fekete-fehér hermeneutikával, amely végül egy beszűkült törvényeskedés igazolásává válik, ahogyan gyakran találkoztam vele, és magam is átéltem.

„Michelle Auerback így foglalja össze az elfátyolozás melletti érvelést: ***»A szimbólumoknak, a kijelentéseknek csak olyan kultúrában van jelentésük, amely tudja, mit jelentenek.„*** A hagyományos bibliatudományban azonban a legtöbben abból indultak ki, hogy az elfátyolozás az 1Kor 11,3–16-ban "alávetettséget« jelent, ***anélkül hogy foglalkoztak volna azokkal a jelentésekkel, amelyeket az elfátyolozás***

a nők számára az ókori keleti mediterrán kultúrában hordozott, vagy amelyeket ma is széles körű használata hordoz számos modern kultúrában.”[13]

„Bruce Winter megállapítja, hogy a Római Birodalom idején »biztosan feltételezhető, hogy a lefátyolozott fej a szemérmesség és a tisztaság szimbóluma volt, amelyet egy férjes asszonytól elvártak«.”[14]

„Most azonban hozzáférünk olyan kultúrák nőinek elbeszéléseihez, amelyek gyakorolják a nők elfátyolozását, és ezek más történetet mondanak el. Megállapítjuk, hogy az iszlámban és a judaizmusban erős áramlata van azoknak a kegyes, fundamentalista nőknek, akik olyan okokból fátyolozzák el magukat, amelyek egészen hasonlóan hangzanak, mint Pál indoklása az 1Kor 11,3–16-ban. Ugyanakkor nem vagyunk teljesen ráutalva a későbbi antropológiai párhuzamokra, amelyek azzal a veszéllyel járnak, hogy anakronisztikusak. ***Azoknak a nőknek a története, akik nem hajlandók levetni a fátylat, és a fátyolviselés okai egészen az asszír kultúráig visszakövethetők***.”[15]

„***Úgy tűnik, Pál gondja a gyülekezet minden olyan nőjére kiterjed, aki prófétál és imádkozik – a rabszolganőket, a felszabadított nőket, a hajadonokat és az özvegyeket is beleértve.*** A római matróna[16] öltözködési rendje egyszerre fejezte ki rangját és »szexuálisan érett nőként betöltött státuszát és szerepét a római társadalomban«. ***Másrészt a fátyol nélküli fej szexuális elérhetőséget jelentett, így egy rabszolganőnek vagy egy felszabadított nőnek tilos volt elfátyoloznia magát***.”[17]

„Az elfátyolozás szabályozása a férfiak előjoga volt; ők látták volna a legtermészetesebbnek, hogy irányelvet kell megállapítani. ***A római gyakorlatban a férfiak és a nők egyaránt befedték a fejüket imádkozáskor. Pál láthatóan arra tanította a gyülekezetekben a férfiakat, hogy a római gyakorlattal ellentétben fedetlen fővel imádkozzanak (1Kor 11,4), így a férfiak talán arra gondoltak, ami jó a gúnárnak, az jó a libának is. Csakhogy amíg a férfi fedetlen feje Isten előtti alázatának jele volt, addig a nő fedetlen feje nem a nő Isten előtti alázatának jele volt; sokkal inkább jelzést küldött szexuális elérhetőségéről, ami csábítással érhetett fel.*** A megfelelőnek tartott dolgokról szóló kulturális eszményeket azonban valaki feladhatta vélt teológiai elsőbbségek kedvéért.”[18]

„Rendszerint kérdés nélkül feltételezik, hogy Pál a korinthusi nőket igazította helyre. ***A szakasz azonban következetesebb, ha feltételezzük, hogy a korinthusi nők nem voltak hajlandók levenni a fejfedőjüket vagy a fátylukat***, de a tekintélyt képviselő személyek, a házi gyülekezet férfijai vagy esetleg éppen a saját férjük nyomást gyakoroltak rájuk, vagy bátorították őket, hogy vegyék le a fátylukat. Ez olyan forgatókönyv, amely az elfátyolozást gyakorló kultúrákban újra és újra lejátszódik.”[19]

Az elfátyolozás láthatóvá tette a társadalmi különbségeket, a rendek fent és lent viszonyát. Ez a rendi különbség 1800 éven át, egészen az újkorig megfigyelhető. „Ez nemcsak azt jelezte, hogy az ilyen nők szexuálisan elérhetők, hanem fenntartotta a társadalmi rendet és az osztályok közötti megkülönböztetést is. […] ***Azzal, hogy Pál minden nő elfátyolozását támogatta, kiegyenlítette a társadalmi viszonyokat a gyülekezetben; amennyiben ez az elfátyolozás az ő kezében volt, tiszteletet, becsületet és szexuális tisztaságot biztosított a gyülekezet azon nőinek, akiktől a kultúra ezt a státuszt megtagadta.***”[20]

„A közel-keleti kultúrában a felsőbb osztályba tartozó nő befedte a fejét, hogy jelezze odaadását és szerénységét. Befedett feje közvetlenül a saját becsületét és családja becsületét is jelezte – különösen a paterfamiliasáét (az ókori ház családfőjéét), aki identitásának forrása volt. Pál a szimbólum összetett jelentésére támaszkodik, hogy a teremtéstörténet alapján teológiai érvet hozzon fel az elfátyolozás mellett.”[21]

Eckhard J. Schnabel ezt írja: „A nők fejfedőviselése (nemcsak vallási összefüggésekben) a római-hellenisztikus kultúrkörben magától értetődő volt. A római szobrok, mindenekelőtt a császári család asszonyainak portréi, valamint a sírreliefek a férjes asszonyokat a fejükre húzott stólával (palla) vagy vittával, a gyapjúból készült fej- vagy hajszalaggal ábrázolják; ezek a szemérmesség és a tisztaság szimbólumának számítottak. A nőknek nem kellett a nyilvánosság előtt stólát viselniük. A stóla viselése azonban a tisztaságukat jelképezte. Augustus házassági törvényei előírták, hogy a prostituáltaknak tilos viselniük a tisztességes feleségnek, a matrónának a stóláját."[22] Armin Baum így ír a fejfedőről:

Was bedeutete die weibliche Kopfbedeckung in der Antike?

Um den kulturellen Hintergrund von 1. Korinther 11,5-6 zu verstehen, muss man mindestens bis ins zweite Jahrtausend vor Christus zurückgehen. In den mittelassyrischen Gesetzen aus der Regierungszeit des assyrischen Königs Tiglatpileser I. (1115-1076 v. Chr.) heißt es: „Wenn ein Bürger seine Eingeschlossene (d. h. seine Konkubine, mit der er nicht verheiratet ist) verhüllen will, so soll er fünf oder sechs seiner Genossen Platz nehmen lassen, sie in ihrer Gegenwart verhüllen und sagen: ‚Sie ist meine Gattin'. Dann ist sie (tatsächlich) seine Gattin." Bei der Eheschließung wurde der Kopf der Ehefrau demnach mit einem Tuch bedeckt. Das bedeckte Haupt war das sichtbare Kennzeichen der Ehefrau.

Diese Sitte hat sich über Jahrhunderte erhalten. Sie war auch in neutestamentlicher Zeit sehr verbreitet, als Paulus seinen ersten Korintherbrief schrieb. Letztlich ist die antike Verhüllung der Ehefrau sogar ein Vorläufer unseres modernen Brautschleiers, den die Braut bei der kirchlichen Trauung trägt. Seit Jahrtausenden kommen Frauen bei der Eheschließung im wahrsten Sinne des Wortes „unter die Haube". Die Kopfbedeckung symbolisiert in ihren zahllosen Spielarten immer dasselbe, nämlich den neuen Status der Ehefrau.

A zsidóságban a fejfedő levétele azt jelentette, hogy a házastársi hűség kétségessé vált. A házasságtörő asszonyról a fejfedőt akár erőszakkal is levették. Ha egy nő önként lemondott a fejfedőről, az jelzés volt, hogy a férfiak rendelkezésére áll.

Hol kellett a nőknek fejfedőt viselniük? Amikor az istentiszteleten hallhatóan részt vettek, vagyis amikor minden jelenlévő figyelme a szólókra irányult. Pál szerint mindenki részt vehetett, és mindenkinek részt is kellett vennie. Ebből arra kell következtetnünk, hogy az istentiszteleten mindig befedték

a fejüket? Ez könnyen lehet, de nem tudjuk. Ha Pált ezen a ponton betű szerint vesszük, akkor csak akkor fedték be magukat, amikor az istentiszteleten megszólaltak.

„Ez a tanulmány megcáfolja azt a bibliatudományban uralkodó feltevést, hogy a fátyol a nőnek a férje iránti alárendelődését szimbolizálta. A fátyolviselés nem magánszimbólum volt, hanem törvény és szokás által szabályozott nyilvános gyakorlat, és férfiaktól és nőktől egyaránt elvárták, hogy alávessék magukat a szokásnak. ***Röviden: a fátyol a nő becsületét, státuszát és védelmét jelképezte.***"[23]

„Szokásos volt (és ma is az), hogy a nők nem hajlandók levenni a fátylukat, mert az becsületet és védelmet jelképez. Valószínűbb, hogy azok a nők, akiknek nem volt szabad elfátyolozniuk magukat a nyilvánosság előtt, az összejövetelen fátylat akartak viselni, annak jeléül, hogy Krisztus által megigazultak. Pál utasítása, hogy minden nő fátyolozza el magát, kultúraellenes, illetve a kultúrával szembemenő és a nőkkel szemben jóindulatú volt. Az a gyakorlat, hogy minden nő fátylat visel, kiegyenlítette a társadalmi viszonyokat a keresztény gyülekezetben."[24]

Hogy a férfiak vallási cselekmények közben befedték a fejüket, az a rómaiaknál jól adatolt, a görögöknél csak részben. A vizsgálatokban és magyarázatokban feltűnő, hogy a férfiak fejfedőjére sokkal kevesebb figyelmet fordítanak.

Augustus császárnak egy szobra, amely Korinthusban templomi áldozatot bemutatva ábrázolja, az uralkodót fejét befedő fátyollal mutatja. Richard Oster kifejti, hogy a görög férfiak a pogány isteneknek bemutatott vallási áldozatoknál gyakran befedték a fejüket. Valószínű, hogy Pál a korinthusiaknak a pogány bálványimádásban követett korábbi gyakorlatára tett megjegyzést. Cyprianus még a harmadik században is megjegyezte ezt: „Fejetek szabad maradt attól az istentelen és gonosz fátyoltól, amellyel ott az áldozatot bemutatók fogoly fejét befedték" (De lapsis 2). Brian Rosner meggyőzően kimutatja, hogy Pál az 1Kor 6,12–20-ban olyan férfiak miatt aggódott, akik szent alkalmakon szexuális cselekményeket végeztek. Így Pálnak a férfiak fejfedője miatti aggodalma a templomi prostituáltakkal folytatott szexuális cselekmények feddése is lehetett. Pál azonban a 4. versben nem tért ki részletesebben a témára, ami arra utal, hogy ezt a helyzetet csak a nőkkel való szembeállításként használta.

Irányelvek és szempontok a szöveg értelmezéséhez

E sorok olvasóinak többsége nem először olvassa ezt a páli szöveget. Nekik szól néhány szempont, amely talán új utat nyit a szöveghez. Ezek a szempontok a szöveggel való ismételt foglalkozás és megfelelő tanulmányok eredményei, nem egyszerűen az égből pottyantak. Segíthetnek abban, hogy ne essünk bele a megszokott olvasatba, amely a nő(k) hierarchikus alárendeltségének szemüvegén át érti a szöveget – ami, ahogyan már leírtam, nem a téma.

- A szöveg mindenekelőtt arra helyezi a hangsúlyt, hogy minden Isten dicsőségére történjék.
- Isten dicsőségének kiemeléséről van szó az istentiszteleten: a férfiak és a nők úgy viselkedjenek és úgy öltözködjenek, hogy a figyelem ne rájuk irányuljon.
- (Néhány) férfi volt Pál tanításának oka és kiváltója, mert azt követelték, hogy a nők hagyják el a fejfedőjüket.[25]
- Kulturális és társadalmi szokásokról és erkölcsökről van szó. A szégyen és a gyalázat nem vallási vagy teológiai értelemben az, hanem a társadalom érzékelése szerint.
- Ezért nem Pál időtlen parancsolatairól van szó, még ha érvelésében a teremtéstörténetet hozza is fel.

- A Krisztusban való szabadság feszültségben áll azzal, hogy ne legyünk megbotránkozására környezetünknek.
- A haj befedéséről van szó (nem egyszerűen a fejéről), és nem is a teljes elfátyolozásról.
- Sehol sincs szó a hierarchikus teremtési rendről, amelyben a férfi a nő fölött áll. Arról sincs sehol szó, hogy a nő alárendelődjék a férfinak. Mindketten imádkoznak és prófétálva szólnak, egyenrangúan és egyenlő helyzetben.
- Pál végső soron minden nőről beszél, nem csak a férjes asszonyokról. A férfi és a nő általánosabb kapcsolatára összpontosít, amely a teremtésben gyökerezik, és akkor is érvényes, ha egy nő rabszolganő, és formálisan nincs férje, apja vagy gyámja, aki a feje volna.
- Az olyan külsőségeket, mint az öltözet vagy a hajviselet, nem az evangélium írja elő. Ezek lényegesek az ószövetségi kultuszban, de nem az új szövetségben, amelyet a korinthusiak az Úr vacsorájában ünnepeltek.
- Nem a férfiak és nők 21. századi viselkedési szabályairól van szó.

Ezután e szövegszakasz minden egyes versével foglalkozom.

1Kor 11,3–16[26]

> *3 Azt akarom pedig, hogy tudjátok: a*
> *Krisztus minden férfinak a feje,*
> *az asszony feje pedig a férfi,*
> *a Krisztus feje pedig Isten.*

Pál három párt sorol fel, hogy végső soron a fejbefedés témájáról beszéljen. Nem egy fokozatsorról vagy rangsorról van szó: Isten, aztán Krisztus, alatta a férfi, a végén pedig a nő. Ez nem parancsnoki lánc. A végén nem a nő áll, hanem Isten, akitől minden származik (12. v.). Három pár áll analógiaként ***egymás mellett***. Nem üdvrendről van szó. A nő Krisztushoz való viszonya semmiben sem különbözik a férfinak (vagy a férjének) Krisztushoz való viszonyától.[27]

A ***fej*** (németül: Haupt) szó a német nyelvhasználatban átvitt értelemben közvetlenül egy tekintélyt képviselő személyre utal, például a Hauptmann (százados) szóban. Szinte minden írásmagyarázó így is érti. Egyes fordítások nem is használják a fej szót, hanem rögtön alárendelődésként adják vissza. A NeÜ (német bibliafordítás) mindjárt az ***Oberhaupt*** (elöljáró, főnök) szót használja, és így semmi kétséget nem hagy afelől, mire épül állítólag Pál érvelése, amellyel a nők fejbefedését indokolja. „A legtöbb tudós feltételezte, hogy az 1Kor 11,3–16 témája a férfiak tekintélye és a nők alárendelődése. Ez részben azért

van, mert a »fej„ a latinban, az angolban és a németben a tekintély metaforája, így a szakasz magyarázatának történetében a ”tekintély« jelentése magától értetődőnek tűnt.”[28]

Mivel ebben az egész szövegben egyáltalán nem a tekintély és az alárendelődés kérdéséről van szó, tisztázni kell, mi a fej metaforikus jelentése. Erről – ahogyan nem is várható másként – a hierarchia hívei és az egyenrangúság hívei heves vitába keveredtek. ***Ez a szöveg mindenesetre a fej forrás és eredet jelentését támogatja (8. és 12. v.).***

„Westfall azzal érvel, hogy az 1Móz 1–2-re tett utalások az összefüggésben leszűkítik a »fej„ metaforikus jelentéseinek görög nyelvben lehetséges sokféleségét és tágasságát úgy, hogy az élet forrására utaljon, így ez körülírható volna: ***”De azt akarom, hogy felismerjétek: minden férfi élete Krisztustól jön, az asszony élete a férfitól jön, és Krisztus élete Istentől jön.„”***[29] … „Mivel a férfi az asszony életének eredete, ő a feje. Ha a férfi az asszony feje, és ők egy test, akkor Pál arra következtet, hogy az asszony a férfi teste. Pál a ”fej„ metaforáját fel tudja használni, amikor a házasságra, a férfira és a nőre, Krisztus és a gyülekezet kapcsolatára, valamint Krisztus és az Atya Isten kapcsolatára alkalmazza; a ”fej« szóval ezeket a kapcsolatokat kölcsönösen értelmezi.”[30]

„A κεφαλή (fej) jelentéstartománya felöleli az ember vagy az állat fejét, és olyan metaforákra terjedt ki, amelyek magukban foglalják az identitást, a forrást, az életet és a gondoskodást. Az idiomatikus görögben (nyelvhasználatban) nem jelentett »tekintélyt«, ami a Liddell and Scott's Greek-English Lexicon szócikkéből is kitűnik.”[31] … „Pál tehát így használja a κεφαλή szót: ***az élet és az identitás eredetére vagy forrására utal vele a családi kapcsolatok összefüggésében*** – férj és feleség, a gyülekezet mint család, valamint az Atya Isten és az Ő Fia, Jézus Krisztus.”[32]

„Az emberiség Ádámhoz való viszonyát a teológusok »***főségnek***„, ”természetes főnek„ vagy ”szövetségi főnek« nevezik.” … „Ádám az emberiség feje, mert ő a biológiai élet forrása. Ádám ezért nem részesül elsőbbségben, tiszteletben, tekintélyben vagy tiszteletadásban az emberiség előtt vagy fölött***; sokkal inkább az eredetből fakadó identitáson alapuló kapcsolatról van szó***, amelyet Pál negatívan értékel. Jézus Ádám helyébe lép mint fő, ***mert Jézus az a lelki, életet adó forrás, amely betölti a gyülekezetet, és a gyülekezet szerves egységet alkot Vele (Ef 1,22; 4,15–16; Kol 1,18).***”[33]

„Ha Krisztusnak az emberek fölötti főségét úgy értjük, mint életük/létezésük forrását, akkor a három pár közötti analógia párhuzamos, és ennek vizsgálata bőségesen hozzájárul a páli teológia megértéséhez.” … „Hasonlóképpen Pál magyarázata a férfi és a nő, valamint a férj és a feleség kapcsolatáról következetesen értelmezhető Ádám természetes/biológiai főségének történeti megértésével összhangban. ***Ez családi kapcsolat.”***[34] ***… „A görög kultúrában egy ősatya főségének fogalma magában foglalta a család képviseletét és identitását.”***[35]

„Végül a »fej« három asszociációja közül az utolsó jelentős a szinonimaként való használata szempontjából. ***Anthony Thiselton kifejti, hogy az anatómiai fej az egész testet is képviselte. Ha valaki a fizikai fejét meggyalázta, az egész személy tisztátalanná vált. Pál megjegyezte, hogy egy személy megjelenése visszahat másokra és önmagára.*** A »fej« szó ismételt használata tehát nem arra szolgált, hogy hierarchikus pozíciókat jelöljön, vagy különbséget teremtsen a nemek között. Ehelyett költői eszköz volt, amely arra szolgált, hogy megváltoztassa a korinthusi kultikus cselekményeket, hogy elkerüljék a kapcsolatot egy olyan pogány vallással, amely erősen össze volt fonódva szexuális rituálékkal.”

A metaforikus jelentéstartalomnak az akkori használatban van egy bizonyos tágassága. A fej éppúgy jelenti az egységet, az identitást és az eredetet, mint egy személy legmagasabb tekintélyét. Mindent

összevéve azt mutatja, hogyan kapcsolódik össze és áll egymáshoz a férfi és a nő, és hogyan tartozik valaki a fejhez.

Egyenrangúságukban – attól a kultúrától függően, amelyben élnek – eltérő a külső viselkedésük. Nem a szerepek különböznek: az 1Kor 11-ben a szerepek éppen azonosak, hiszen mindketten imádkoznak és prófétálnak. De ebben vannak különbségek a külsőben, és ezek az akkori kultúrában gyökereznek. Pál átveszi ezeket a kulturális adottságokat, és még a teremtés gondolatával is kapcsolatba tudja hozni őket.

> *4 Minden férfi, aki úgy imádkozik vagy prófétál, hogy valami van a fején, meggyalázza a fejét.*

Az imádkozás és a prófétálás, vagyis a prófétai szólás az istentiszteleti összejövetel része. Isten jelenléte az összejövetelen megnyilvánul az Istenhez szóló beszédben, könyörgésben és imádatban, és abban is, hogy Isten szól az egybegyűlt gyülekezethez. Krisztus testének minden tagja, férfiak és nők egyaránt, arra kapott elhívást, hogy mindkettőt tegye.

A férfiaknak ne legyen semmi a fejükön/fejük fölött, amikor imádkoznak és prófétálnak. ***Ez Pál megállapítása, olyan kijelentés, amelyet az akkori (vallási) kultúrára való hivatkozás nélkül nem lehet tisztázni. Sok éven át – másokhoz hasonlóan – kerestem erre indoklást a közvetlen összefüggésben, aztán az egész levélben, majd az egész Újszövetségben és – last but not least – az Ószövetségben. Értelmes és meggyőző eredmény nélkül.***

A rómaiak vallási cselekmények közben befedték a fejüket, a görögök viszont többnyire nem (Keener). Azok a férfiak, akik most Jézust vallják meg, elhatárolódnak azoktól a gyakorlatoktól és viselkedésmódoktól, amelyek Korinthusban és másutt a bálványkultuszokban szokásosak voltak.

„(A férfi) gyalázatosan viselkedik, mert imádkozáskor inkább a saját, személyes presztízse a fontos neki, mint Jézus Krisztus dicsősége. Krisztusra vonatkoztatva a kijelentés azt jelenti, hogy azok a Jézust megvalló emberek, akik a társadalom felsőbb rétegeihez tartoznak, és imádkozáskor feltűnően közszemlére teszik előkelő státuszukat, szégyent hoznak Krisztusra, mert nem Krisztust dicsőítik, hanem önmagukat (vö. a 7–8. versben háromszor ismételt δόξα (tisztesség, dicsőség) szót).[36] … Magukra vonják a figyelmet, ahelyett hogy a jelenlévők figyelmét Istenre irányítanák, akitől minden származik (12. v.), és akit imádságban segítségül hívnak (13. v.). ***A római társadalomban a fej felfedése, ha valaki véletlenül a fejére húzta a tógáját, tiszteletre méltó emberek jelenlétét jelezte*** (Plutarkhosz, Mor 266).”[37]

„***Ebben az összefüggésben a férfi (fejfedő nélkül) úgy mutatja meg alázatát, hogy Isten előtt Isten díszítetlen képmásaként jelenik meg, a nő pedig úgy adja meg a tisztességet Istennek, önmagának és családjának, hogy a nyilvánosság előtt és az istentiszteleten visszafogja a dicsőségét/szépségét.***”[38] Mert a nők az ellenkezőjét teszik: befedik magukat.

Melyik fejét gyalázza meg a férfi? Először is a saját fejét. Önmagát gyalázza meg mint személyt, akit a feje képvisel. És meggyalázza Krisztust, a fejét, mert (tudatosan vagy tudattalanul) fejfedővel olyan tisztességet juttat magának, amely Isten jelenlétében nem illeti meg.

> *5 Minden asszony pedig, aki fedetlen fővel imádkozik vagy prófétál, meggyalázza a fejét;*
> *mert egy és ugyanaz, mintha meg volna nyírva.*

„***A férfiaknak imádkozáskor és prófétáláskor fel kell hagyniuk azzal a római, elitista hagyománnyal, hogy a tógát a fejükre húzzák. A nőknek azonban mindig csak fejfedővel kell imádkozniuk és prófé-***

tálniuk. A »fedetlen fővel« kifejezés nem a nők egy bizonyos hajviseletét írja le, hanem textilből készült fejfedőt, konkrétan a fejre húzott stólát (palla).”[39]

„Pál érvelése ezt a megértést támogatja, amikor azt mondja, hogy a fedetlen fej szégyen egy nő számára, hasonlóan ahhoz, mintha leborotválnák a fejét, ami tönkreteszi a jó hírét, és ezért csökkenti az értékét (1Kor 11,5–6). A fedetlen fejnek ezt a jelentését a római jog is osztotta: eszerint ha egy nő nem matrónaként volt öltözve (beleértve a fátyol viselését, illetve a haj összekötését), és egy férfi megpróbálta elcsábítani vagy zaklatni, akkor a férfit nem lehetett testi sértésért felelősségre vonni.”[40]

„Pál azokat a korinthusi nőket bírálja, akik azzal, hogy a gyülekezeti összejövetelen a fejükre húzott stóla nélkül jelentek meg, tudatosan vagy tudattalanul nem verbális jelzéseket küldtek arról, hogy »rendelkezésre állnak„. A gyülekezet istentiszteleti összejövetelei azonban nem olyan helyek, ahol a nők jelzéseket küldenek, és a férfiak ”szemügyre vett tárgyaivá« válnak. Arra az érvre, hogy a nő imádkozásáról és prófétálásáról van szó, nem pedig a nyilvános megjelenéséről, Pál szemszögéből úgy lehet válaszolni, hogy ő a gyülekezeti összejöveteleket éppen nyilvános térnek érti, ahová a kívülállókat meghívják, és ahol jelen vannak.”[41]

Schnabeltől eltérően Westfall – ahogyan már jeleztem – a férfiakat látja azoknak, akik meg akarták szüntetni a nők fejfedőjét. Bármilyen indítékból: az evangélium szabadsága miatt vagy – negatívan – burkolt szexuális indítékokból. ***Pál tehát drasztikusan szemük elé tárja azoknak a férfiaknak, akik azt követelték a nőktől, hogy mondjanak le a fejfedőről, mit jelentett végső következményeiben a követelésük egy nő számára.*** Egy megnyírt nő magára vonta mindazt a szégyent, ami egy házasságtörőt vagy egy prostituáltat illetett. „Pál a nők nyilvános megjelenését az istentiszteleten egy megszégyenített és megbüntetett házasságtörő asszony társadalmi megbélyegzésével azonosítja, akinek a státusza egy prostituált »presztízséhez« hasonlított.”[42]

> *6 Mert ha az asszony nincs befedve, akkor nyírassa le a haját is; ha pedig gyalázatos az asszonyra nézve, hogy levágják a haját vagy megnyírják, akkor fedje be magát.*

Mivel ennek a követelésnek – hogy ne fedjék be magukat – a következményét a nők számára szükségszerűen végig kell gondolni, Pál megismétli, milyen katasztrofális társadalmi következményekkel járna ez azokra a nőkre nézve, akik követnék a férfiakat, és nem fednék be magukat. „Pál számíthat arra, hogy a korinthusiak érvként értik ezt a szarkasztikus felszólítást.”[43]

„Annak a nőnek a megjelenése, aki levágatta a haját, vagy akit kopaszra nyírtak, »gyalázatos«, mert ez a megjelenés a házasságtörésen ért asszony lealacsonyítására emlékeztet. Szégyen, ha valakit a nyilvánosság előtt házasságtörőként pellengérre állítanak, és a lenyírt hajáról mindenki felismeri, hogy az. Pál nézete szerint éppen ez a szégyen állapítható meg, ha a nők fejfedő nélkül jelennek meg a gyülekezetben. Ha egy nő el akarja kerülni a nyilvános meggyalázást, ***fátyolozza el magát***.”[44]

A fejfedőről való lemondás követelésének ez a következménye a kulturális összefüggésben egyértelmű. Pál azonban – hogy a fejfedőt támogassa – a következő verstől kezdve teológiai indoklásokat is hoz a teremtés eseményéből. ***Nagyon fontosnak tartom, hogy már itt rámutassak: ezek az indoklások nem korokon átívelők. Egy kulturális jelenségre vonatkoznak, nem fordítva. Pál tehát nem dolgoz ki a nemek kérdéséről szóló teológiát, hogy aztán abból vezesse le a fejfedő szükségességét. Akkor a fejfedő ma is olyan norma volna, amelyet a nőknek az istentiszteleten be kellene tartaniuk.*** A 21. században azonban a nyugati világban a fejfedő már nem téma, nem társadalmi konvenció. Kínos, ha keresztények konvenciót csinálnak belőle, amely a kis elkülönült világukban törvény.

> *7 Mert a férfi bizony ne fedje be a fejét,*
> *mivel ő Isten képe és dicsősége;*
> *az asszony pedig a férfi dicsősége.*

Pál most olyan felismeréseket és következtetéseket hoz a teremtéstörténetből, ***amelyek a nők és férfiak kulturális, akkori – nem pedig mai – viselkedését indokolják***. Továbbra is az istentiszteleti összejövetelről van szó.

Fontos megállapítani, hogy Pál nem mondja, hogy a nő nem Isten képmása. Nem is a férfi képe, hanem a dicsősége (Medema). Pál érvelése itt sajátos, mert kulturális, tehát korhoz kötött konvenciókról van szó. A párhuzamosságból kiderül: ***mindketten Isten képmásai, az asszony azonban egyúttal a férfi dicsősége is.***

„Bár az asszony a »földből való ember« képét viselte, valójában a teremtésben egy magasabb rendből formáltatott, hiszen Ádámot már Isten közvetlen tette formálta meg és lehelte belé az életet. Belőle készült. ***Ezért az asszony a férfi dicsősége, vagyis a dicsőség dicsősége.*** Ezt a »többletet« azonban sem a páli iratok, sem a teremtéstörténet nem írja le hierarchikusként. A hierarchia (az ember uralma a föld és annak többi teremtménye fölött) az 1Móz 1,27–28-ban kerül szóba, az 1Móz 2 azonban más témákat tárgyal.”[45]

„Hogyan érthetjük az 1Kor 11,7-et, ahol Pál megállapítja, hogy a férfi Isten képében és dicsőségében van, az asszony viszont (ezzel szemben) a férfi dicsősége? ***A válasz az, hogy Évának – mint Ádám és Éva minden utódjának – többszörös identitása volt: egyszerre volt Isten képére teremtve és Ádám dicsősége, mert közvetlenül belőle teremtetett. Egyedülálló módon Ádám képmása volt, sőt egy része, így olyan módon voltak egy test, amely elválaszthatatlan volt***, és különbözött az utódoknak a szülőkhöz való viszonyától (1Móz 2,23–24).”[46]

„A kijelentés érthetővé válik, ha látjuk, hogy Pál nem az ember lényegéről tesz megjegyzést a férfi és a nő különbözőségében, hanem a fejfedő kérdésének összefüggésében hangsúlyozza, hogy az asszony a férfi »visszfénye„. Az a kijelentés, hogy az asszony a férfi δόξα-ja (dicsősége), ”***nem jelenti az asszony istenképűségének minőségi csökkenését, és így méltóságának lefokozását sem, mivel Pál az 1Móz 2 felől érvel, amely szerint az asszony éppen a férfi csontjából való csont és testéből való test, tehát – minden más élőlénnyel ellentétben – vele egyenrangú***«.”[47]

Ahogyan fentebb említettük, az asszony Ádám képét viseli (1Kor 15,49), és Krisztusban Isten képét és dicsőségét is viseli, mint az emberiség többi része. Pál azonban azt is mondja, hogy a férfi megjelenése olyan módon mutatja meg Isten képét és dicsőségét, amely különbözik az asszony megjelenésétől, mert az asszony megjelenése, illetve szépsége a férfi dicsősége (1Kor 11,7). ***Pál rámutat, hogy »a férfi dicsőségét« (vagyis a feleségét) az istentisztelet alatt be kell fedni vagy el kell rejteni, hogy az istentiszteleten ne a férfi vagy a nő megtiszteléséről vagy dicsőítéséről legyen szó.***

„Ha azonban a külső megjelenésről van szó, különbség van a férfiak dicsősége és a nők dicsősége között. A kultúrával összhangban Pál azt hitte, hogy Isten a nőt vonzóbbnak vagy dicsőbbnek teremtette, így ő a férfi dicsősége.”[48]

> *8 Mert nem a férfi van az asszonyból, hanem az asszony a férfiból;*

Hogyan lett az asszony a férfi dicsősége? Hogyan lett a férfi a feje, vagyis az eredete az asszonynak? Belőle, az oldalából teremtetett.

„Ezért minden olyan feltevés, hogy a teremtéstörténetből vett idézetnek transzcendens normára kell utalnia, problematikus előfeltevés. Jézus és Pál is hitte, hogy az emberiség férfiként és nőként való teremtéséről szóló bibliai beszámoló transzcendens normákat közvetít a nemekről, de ***Pál azért is idézte, hogy alátámassza vele az elfátyolozás melletti érvét az 1Kor 11,3–16-ban, ami tehát kulturálisan kötött alkalmazás. Logikailag téves következtetés azt állítani, hogy transzcendens normák vagy egyetemes elvek csak normatív vagy egyetemes következtetések alátámasztására használhatók.”***[49]

Nem a férfi és a nő lényegéről vagy funkciójáról van szó, hanem arról, hogyan tartoznak egymáshoz a társadalom összefüggésében, ahogyan a 9. vers mutatja.[50]

> *9 mert a férfi nem is az asszonyért teremtetett,*
> *hanem az asszony a férfiért.*

„Pál aláhúzza, hogy az asszony a teremtéstől fogva a férfihoz van rendelve. Hogy ez nem jelent lefokozást, és nem hátrányos értelmű, az nem a διά + tárgyeset megfogalmazásból következik, hanem az érvelés menetéből az összefüggésben, amelyben nem a férfi és a nő lényegéről vagy minőségéről van szó, valamint a 11–12. versből. ***Az a tény, hogy a római-hellenisztikus társadalomban a feleségek gyakran jóval fiatalabbak voltak a férjüknél, segített a korinthusi nőknek megérteni az időbeli elsőbbség és a férfi és a nő funkcionális egymáshoz rendelésének érvét, amelyet Pál a bibliai teremtéstörténetből fejt ki.***”[51]

Három dolog azonban hozzájárul ahhoz, hogy újragondoljuk annak értelmezését, mit jelent, hogy „az asszony a férfiért teremtetett” (11,9): először is az az állítás, hogy „az asszony a férfiért teremtetett”, megerősíti azt a kijelentést, hogy „az asszony a férfi dicsősége”; másodszor az állítást az 1Móz 2,4–25 teremtéstörténete értelmezi; harmadszor ez adja az indoklást ahhoz a következtetéshez, hogy „az asszonynak hatalma legyen a feje fölött” (10. v.).[52]

A 9. vers azt a benyomást kelti, hogy a férfié az elsőbbség, a nő pedig „csak” kiegészítésként működik. Ám ahogyan Westfall hangsúlyozza, Éva teremtése éppen Ádám segítségre szorultságának jele. Ezért „erős” helyzet illeti meg őt, önálló felelősséggel járó helyzet. Ez jut most megerősítésként kifejezésre a 10. versben!

> *10 Ezért az asszonynak hatalma legyen a fején az angyalok miatt.*

Számtalan fordítás itt „hatalmi vagy tekintélyi jelet” tett hozzá a görög szöveghez! Ott csak hatalom, felhatalmazás vagy tekintély áll. Ez a hozzátoldás nem lep meg, mert – ahogyan a bevezetésben említettem – ezt a páli szöveget úgy értették, mint a férfi nő fölötti hierarchiájának megerősítését, és ez befolyásolta a fordítást. Más szóval ez a hozzátoldás magyarázat. Ezt a verset ugyanilyen jól így is vissza lehet adni – vagy inkább: így kell visszaadni:

Ezért az asszonynak hatalma legyen a saját feje fölött az angyalok miatt.

(így Schnabel, Westfall, Bushnell, Keener, Schirrmacher és mások)

„Elvont főnévként, ebben az értelemben: »hatalma (vagyis rendelkezése) van a feje fölött„, azaz önmaga fölött. Ez utóbbi jelentés megfelel a) a ἐξουσία (felhatalmazás) szó elvont főnévként való szokásos használatának ”hatalom« értelemben (vagyis az a hatalom, amellyel valaki rendelkezik, nem mások passzívan elszenvedett hatalma), b) a kifejezés mondattani szerkezetének és c) az érvelés menetének.”[53]

Pál rámutat, hogy a keresztény közösségben a nő joga, hogy elfátyolozza magát, és ez átalakítja a szimbólumot. Így kifejezetten nem az alávetettség vagy a hierarchikus alárendeltség jele. Ez azt jelenthetné, hogy egy nőnek képesnek kell lennie saját ítéletét gyakorolni a női öltözködés kérdésében, mert arra rendeltetett, hogy a világot és az angyalokat ítélje, ahogyan Pál már az 1Kor 6,2–3-ban mondta. „***Azzal, hogy a feleség a hagyományos fejfedőt viseli, megmutatja, hogy rendelkezik a feje fölött: elfogadja a férje iránti hűségét és a saját társadalmi státuszát. Elkerülhetők azok az erotikus jelzések, amelyeket a nők a fátyol levételével a gyülekezeti összejövetel nyilvánossága előtt küldenek, megmarad a férfi és a nő egymáshoz rendelése, és hiteles marad, amikor a nő imádságban és prófétai szólásban kifejezi Isten valóságát***.”[54]

„Következésképpen Pál eredetekről szóló teológiájában a férfi és a nő kifejezetten egymásra van utalva. Az 1Kor 11,3–16 összefüggésében Pál diplomatikusan mérsékli a nők minden helytelen függetlenségét, amely abból adódik, hogy támogatja az elfátyolozás iránti kívánságukat.”[55]

Arra a kérdésre, hogy mely angyalokról van szó, Schnabel így foglal össze: „Az angyalokra a következő magyarázati lehetőségeket javasolják. 1. Gyülekezeti vezetők, mint a Jel 2,1-ben. 2. Más gyülekezetekből érkezett követek, akik megbotránkoznak a korinthusi gyülekezet nőinek viselkedésén. 3. Hitetlen polgárok követei, akik érdeklődnek a keresztény gyülekezet iránt, és egy kliensüket (vagy rabszolgájukat) elküldik a gyülekezeti összejövetelre, hogy beszámolót kapjanak a Jézust megvallók tevékenységéről. 4. Az angyalok, akik húsvét reggelén hírül adják az asszonyoknak Jézus feltámasztását. 5. Az angyalok, akik az Ézs 6,2 szerint Isten trónja előtt szárnyaikkal eltakarják arcukat és lábukat. 6. Az 1Móz 6,1–4 bukott angyalai, akiknek áldozataivá válnak azok a nők, akik fedetlen fővel imádkoznak. 7. Az angyalok, akik fölött a hívők ítéletet fognak tartani (vö. 6,3). 8. Jó angyalok, akik jelen vannak az istentiszteleten, Istent képviselik, és közvetítik az imádságot és a próféciát. A harmadik, valamint az utolsó két értelmezés a legvalószínűbb.”[56]

Westfallhoz hasonlóan én is a 7. ponttal értek egyet, mert az angyalok fölötti ítélet a hívők – a nőket is beleértve – rendkívül magas státuszára utal, amelynek érettséggel, lelki ítélőképességgel és bölcsességgel kell együtt járnia.

> *11 Mindazáltal sem az asszony nincs a férfi nélkül,*
> *sem a férfi az asszony nélkül*
> *az Úrban.*

A nők minden önállósága és önálló felelőssége mellett a fejfedő kérdésében összekötve maradnak a férfiakkal, a házasságban és a gyülekezetben, a házasok és a nem házasok egyaránt. Pál olyan kölcsönös egymásra utaltságot húz alá, amelyet találóbban nem is lehetne megfogalmazni. És amely megfelel a teremtés eseményének. Aki a 8. és 9. versből arra következtetne, hogy a nő valamiféle rabszolganő, alacsonyabb rendű, akin uralkodni vagy akit vezetni kell – akár a házasságban, akár a családban, akár a gyülekezetben –, az téved. Pál megelőzi ezt, és megalkuvás nélkül hangsúlyozza a férfi és a nő egyenrangúságát. ***Az „az Úrban” kifejezés az új teremtés létezését írja le, amely elválik korának kultúrájától, amelyben nem volt meg ez az egyenlő méltóság és egyenrangúság!***

„Az asszony nem alacsonyabb rendű, hanem »az Úrban„ a férfi és a nő egyenjogúan rá van utalva egymásra. A Πλήν azonban nem mindig ellentétes értelmű; Pálnál a ”csak, mindenesetre„ jelentés áll fenn, ”amely lezárja a fejtegetést, és kiemeli a lényeget„. Pál ezt írja: ***Mindenesetre az Úrban sem az asszony nem (valami) a férfi nélkül, sem a férfi az asszony nélkül.*** A fordításban a mondat elejére tett ”az Úrban„ kifejezés a görög szövegben a mondat végén áll, vagyis hangsúlyos helyen. Pál hangsúlyozza, hogy

a férfi és a nő egymásra vonatkozik. ***Az a mondat, hogy ”az asszony semmi a férfi nélkül„ a hellenisztikus-római társadalomban nem különösebben meglepő, talán az ”új asszony„ felfogásától eltekintve (lásd az 5. versnél). Meglepő az a mondat, hogy ”a férfi semmi az asszony nélkül«. A párhuzamosan megfogalmazott mondat aláhúzza a férfi és a nő egyenrangúságát mint Isten Jézus Krisztusban végbevitt üdvözítő cselekvésének következményét.”***[57]

> *12 Mert ahogyan az asszony a férfiból van,*
> *úgy a férfi is az asszony által van;*
> *minden pedig Istentől.*

Pál elmélyíti a 11. versben mondott érvét, és gondolatilag pontosan úgy jár el, mint a 8. versben. Az asszony, Éva, Ádámból lett. Ádám nélkül nem volna Éva. Egyszeri esemény, valóságos kezdőrúgás. Azóta minden férfi újra és újra asszonytól születik.

Ebből senki sem vezethet le magának előnyt vagy elsőbbséget, mindenkinek megvan az Istentől ajándékozott értéke. Mert Istentől, a Teremtőtől, a Főtől indul ki minden.

> *13 Ítéljétek meg magatok: illik-e, hogy az asszony fedetlenül imádkozzék Istenhez?*

Pál a lelki ítélőképességet hívja ki. A korinthusi férfiakhoz szól, és nyomatékosan megkérdezi őket. Ha azt követelik a nőktől vagy néhány nőtől, hogy ne fedjék be magukat, akkor elfelejtenek lényeges elemeket, amelyek a fejfedőhöz kapcsolódtak.

„Amellett érvel, hogy azt akarja, hogy minden nő befedje a haját, amikor imádkozik és prófétál, azok is, akiknek a kultúrában nem szabad elfátyolozniuk magukat, például a rabszolganők.”[58]

„A 13. versben Pál az illendőséggel érvel, olyan érvvel, amelynek meg kellene győznie a korinthusi kereszténeket: ***Illik-e egy asszonyhoz, hogy fátyol nélkül imádkozzék Istenhez?*** Ha a τὸ πρέπον kifejezésnek a hellenizmusban olyan jelentése van, amely – mint a τὸ δίκαιον, a τὸ καλόν és a τὸ ἀγαθόν – »az egész életet átfogja, mert a társadalmi élet az erények sokaságát követeli meg«, akkor az öltözködési rend kérdéseit is magában foglalja.”[59]

„A πρέπον ἐστίν (illik, illendő) kifejezés a korabeli szövegekben arra az elvárásra utal, hogy az ember a fennálló normáknak megfelelően viselkedjék – ez a római kultúra alapvető kategóriája, nem utolsósorban Augustus házassági törvényei nyomán, amelyekben a viselkedést egészen az öltözködési rendig szabályozták. Mivel a korinthusiak ismerték a társadalom normáit és elvárásait, Pál arra számít, hogy a feltett kérdésre »igen„-nel válaszolnak.”[60] „Nem az imádkozás helyes módját szabályozó szokásról van szó, hanem az illendőség társadalomban érvényes normáiról, amelyeket a korinthusiak ismertek, és amelyeket az ”Úrban« való új lét nem törölt el.”[61]

„Az elfátyolozás parancsát sem a nők elleni polémiaként, sem a nőnek a férfinak való alárendelődéseként nem lehet érteni, mert az elfátyolozás védelme volt, és annak a státusznak és becsületnek a jele, amellyel egy nő a görög–római kultúrában rendelkezhetett.”[62]

Megismétlem azt a megállapítást, hogy a válasz, amelyet Pál vár, nem teológiai alapú, hanem társadalmi és kulturális: alkalmazkodunk, hogy éppen ne legyünk megbotránkozás.

> *14 Nem tanít-e titeket maga a természet is arra, hogy ha a férfi hosszú hajat visel, az gyalázat (szégyen) neki,*

„Először Pál ismét a férfiról beszél: ***Nem tanít-e titeket maga a természet is arra, hogy szégyen a férfinak, ha hosszú hajat visel?*** Pál ismét arra számít, hogy erre a kérdésre magától értetődően »igen„ a válasz. A ”természet„ (φύσις) kifejezés a természet elismert rendjére vonatkozik, amelyhez a férfiak és a nők alkata és a férfiak és a nők külseje is hozzátartozik. Pál természetesen nem azt akarja mondani, hogy ”a természet„ a férfiaknál rövidre növeszti a hajat. A ”szégyenre« (ἀτιμία) való utalás – mint a πρέπον a 13. versben – a dolgok természetes rendjében normaként elismert gyakorlatot nevezi meg. A természetre hivatkozva osztatlan egyetértést vártak. Még az állam és közigazgatása legmagasabb képviselői is egy dolog természetével érveltek, »ami az ilyen érveknek a legmagasabb tekintélyt kölcsönzi«.”[63]

„A Korinthusban lakó felnőtt férfiak nem hosszú, hanem rövid hajat viseltek. A hosszú haj a férfiasság megtagadását jelezte, és gyakran passzív homoszexuális hajlamok gyanúját keltette, amelyek a római társadalomban társadalmilag megbélyegzettek voltak. Pál emlékezteti a korinthusi keresztényeket arra, hogy a gyülekezet férfi tagjai a szokásnak megfelelően rövid hajat viseljenek.”[64]

A természet tanít? A természet tanítója Jézus tanítványának? Bizonyosan nem, mert az a Szentlélek, és nem a bűn által megtépázott és megrontott természet. Nem, ahogyan Schnabel írja, a társadalom szilárd rendjéről van szó, arról, amit az emberek hosszú időn át így tesznek, és ami ezáltal kultúrává vált. Korunkból nehéz megfelelő hasonlatot találni. Mert ma a frizurában és az öltözködésben minden lehetséges. Posztmodern korunkat, amelyben nem lehetnek abszolút igazságok, az abszolút individualizmus jellemzi.

A természet ebben az érvelésben szubjektív rend, ahogyan az emberek az ókor korszakában többékevésbé elfogadták és élték. A gyalázat – vagy még élesebben fordítva: a szégyen – nem Isten előtt az, hanem a korinthusi emberek előtt és számára. A názírnak vagy egy Absolonnak vagy Sámsonnak, egy Pálnak és talán Jézusnak a hosszú haja nem szégyen Isten előtt. A szégyen a megbotránkozással függ össze, amelyet a keresztényeknek az evangéliumért kerülniük kellett, amennyire csak Jézus követőiként lehetséges volt számukra.

Csak röviden említem a fiziológiai felfogást, amely már évszázadokkal korábban kialakult és meggyökeresedett. Eszerint a férfi magja (spermiuma) a fejben képződött, és onnan jött. A hosszú haj visszatartaná vagy fékezné a mag áramlását, és ártana a nemzésnek.

> *15 ha pedig az asszony hosszú hajat visel, az dicsőség neki, mert a haj fátyol helyett adatott neki?*

Mit tanít hát a „természet” a nőkről és hajviseletükről vagy alkatukról?

„A nőknél más a szokás. ***Nem tanít-e titeket a természet arra, hogy az asszonynak viszont dicsőség, ha hosszú hajat visel?*** A nők hosszú hajat viseltek. A szobrok mindig hosszú hajjal ábrázolják a nőket. Különösen a jobb módú nőknél a hosszúra növesztett hajat művészien megfésülték.”[65]

Az ókorban a nő haja általában a vágy tárgyának számított (Keener). Aki nem fedte be, az – így értelmezték – vágyat akart ébreszteni. A felső réteg asszonyai néha túltették magukat ezen, hogy közszemlére tegyék gondosan befont hajukat és a benne viselt ékszereket. A korinthusiak gyülekezetében, akárcsak más helyeken, különböző kultúrák találkoztak.

„Úgy tűnik, hogy Pál – abból ítélve, ahogyan a dicsőséget a nőkre és hajukra alkalmazza – azt hiszi, ***hogy a nők a látvány szempontjából a dicsőség dicsőségei – vagyis a nőké a nagyobb dicsőség. Az a tény, hogy az asszony a férfiért teremtetett (1Kor 11,9), nagyobb szépségük és a férfiakra gyakorolt***

vonzerejük céljára utal. Arra is utal, hogy Ádám volt az, akinek szüksége volt Évára mint társra, partnerre; ő profitált Éva teremtéséből, nem fordítva.”[66]

„Pál érve sokkal inkább az, hogy az asszony »fejét„ az istentiszteleten be kell fedni, hogy a dicsőség Istenre irányuljon. A ”fej« metaforája lényeges az érvben. A férfi az asszony feje (szó szerint), az asszony feje mindenekelőtt a férje dicsősége, és a haj a fején az ő dicsősége, és a férje dicsősége is.”[67]

„Egy asszony szépsége féltékenységet ébreszt, és egyúttal a férje státuszát is mutatja, ami közvetlen versenyben állna Isten dicsőségével az istentiszteleten. ***Isten tisztességéről és dicsőségéről van szó, nem a házi gyülekezet férfijainak tisztességéről és dicsőségéről, és nem is az imádkozó és prófétáló nők dicsőségéről és szépségéről.”***[68]

„Ez ugyan Pál érvelésének kiindulópontja, és úgy tűnik, megerősíti a nőnek a paterfamiliashoz való viszonyáról szóló kulturális eszményeket, érvelésének kibontása azonban valójában egyenrangúvá tette a férfiak és a nők kapcsolatát, meghatározta mindkettőjük értékét, és kiemelte eredetük kölcsönösségét: bár az asszony a férfiból jött, a férfi is az asszonyból jött. ***Fókusza és gondja nem a férjek feleségük fölötti tekintélyének vagy ellenőrzésének megerősítése vagy erősítése, hanem annak biztosítása, hogy Isten dicsőíttessék.”***[69]

„Az asszony a férfi dicsősége, és a haja az ő dicsősége; ezért be kell fednie az istentiszteleten. Pál azt mondja, hogy a haj azért egy asszony dicsősége, mert az a köpenye/takarója (1Kor 11,15). ***Ez azt jelenti, hogy egy asszony haja szépségkiegészítőként (mint egy kendő/fátyol) működik, amely kiemeli a megjelenését.*** Az elfátyolozást gyakorló kultúrák azt hiszik, hogy egy tisztességes asszony haját a férjének kell fenntartani, hogy ő nézze és gyönyörködjék benne, ezért nem szabad a nyilvánosság előtt látni.”

> *16 Ha pedig valaki úgy gondolja, hogy vitatkoznia kell, nekünk nincs ilyen szokásunk, sem Isten gyülekezeteinek.*

Viszály sok mindenről volt elég Korinthusban. Ne lobbanjon fel további viszály még a fejfedő miatt is. A befedett férfiak vagy a fedetlen nők szokása az istentiszteleten való részvételkor ne legyen meg, és láthatóan másutt sem ismert vagy szokásos. Ez az utolsó érv a mindent megkérdőjelező korinthusi kételkedőkkel szemben: minden keresztény és gyülekezet (a Római Birodalomban) úgy gyakorolja, ahogyan Pál leírta. A férfiak fejfedő nélkül, a nők az összejövetelen fejfedővel imádkoznak.

„Pál a 16b versben (»***nekünk nincs ilyen szokásunk, és Isten gyülekezeteinek sem***«) azzal a megjegyzéssel zár, hogy nincs olyan apostoli hagyomány, amely egy ilyen szokást igazolhatna. És rámutat, hogy Isten gyülekezetei (αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ) közül egyikben sincs párhuzama ennek a viselkedésnek. Chr. Wolff így kommentálja: »A korinthusiak kiszakadnának a többi, Isten tekintélye alatt álló üdvközösséggel való közösségből, ha ragaszkodnának az újításukhoz«.”[70]

Mai jelentősége

Isten Igéje időtlen. Egyetlen szava sem múlik el. De vannak dolgok, amelyek egy bizonyos korszakhoz tartoznak, és ehhez a korszakhoz szólnak.

A befedéssel a nőknek el kellett kerülniük, hogy magukra vonják a figyelmet, hogy megmutassák hajuk dicsőségét, és hogy elvonják a férfiak (és talán néhány nő) figyelmét. Isten dicsőségét kellett felmagasztalni, dicsőíteni és dicsérni. Isten dicsősége, az Ő jelenléte volt az összejövetel középpontja. Ma sem

szabad, hogy bármi az istentiszteleten az embert emelje fel, senki se vonja magára a figyelmet vagy a tisztességet.

A nők külsejükkel, természetes vagy kicicomázott szépségükkel semmit se vegyenek el Isten dicsőségéből. ***Ez a szöveg etikai elve, amely ma is érvényes. Egyetlen szónok, igehirdető, egyetlen bizonyságtevő vagy missziói beszámolót tartó, egyetlen énekes, hangszeres zenész, egyetlen ember se vonja magára – ma ugyanúgy, mint akkor – az öltözetével a figyelmet.***

„Ami a fejbefedés gyakorlatát illeti, a nyugati társadalmakban már régóta nem szokás, hogy a nők fejfedővel jelezzék hűséges feleségi státuszukat [Az iszlám országokban, és így az iszlám vidékek gyülekezeteiben ez másként van! – HJR]. Ha a keresztény feleségek ilyen helyzetben fejfedő nélkül tevékenykednek a gyülekezetben, akkor éppen azért, mert annak a városnak a nyilvánosságában is fejfedő nélkül mozognak, amelyben élnek. ***A hiányzó fejfedő nem küld jelzéseket. Ha egyes keresztények azt követelik, hogy a feleségek az »Írás iránti engedelmességből„ ma is viseljenek fejfedőt, akkor Pál apostol utasításait éppen nem ”engedelmesen« értik és valósítják meg: Pálnak nem a fejfedő a fontos, hanem az, hogy ne vegyék tudatosan semmibe és ne gúnyolják ki azokat a hagyományos konvenciókat, amelyek a társadalom egésze számára fontosak és alapvetők.*** Ha Nyugat-Európa gyülekezeteiben a nők fejfedőt viselnek, akkor ez nem az a Pál által megkövetelt alkalmazkodás egy olyan konvencióhoz, amely egy feleség tisztaságát és szolidaritását jelképezi, hanem olyan viselkedés, amely éppen nem alkalmazkodik – Nyugaton a házastársi szolidaritást és a szemérmességet alig jelképezik már az öltözködés egy bizonyos módjával. Ez inkább szóban történik, vagyis a házasság és a házastárs értékéről tett konkrét kijelentésekkel.”[71] És természetesen jegygyűrűvel, amely félreérthetetlenül jelzi, hogy viselője szilárd (házas)kapcsolatban él, és nem szabad egy új kapcsolatra, és nem is keres szexuális kalandokat. Ezektől a jegygyűrű csak korlátozottan véd – a jelről van szó.

Aki ma mégis előírja a nőknek a fejfedőt – vagy nőként önmagának írja elő –, az még nem értette meg az evangélium szabadságát, amelyre elhívattunk.

Következik az 1Kor 11,3–16 ***magyarázó, szabad átírása (parafrázisa)*** – úgy, ahogyan röviden magyaráznám a szakaszt.

Fontos nekem, hogy ti, korinthusiak, tudatosítsátok magatokban: minden férfinak az eredete, vagyis a feje a Krisztus, a Messiás. Általa teremtetett. És férfiakként Hozzá vagytok rendelve, és ez meglátszik az összejövetelen.

Az asszony feje a férfi. Az ő oldalából teremtetett, hogy eggyé legyen vele. Ő a fej, az asszony a test. A férfi az asszony eredete, és az asszony is hozzá van rendelve, ami az összejövetelen láthatóvá válik.

Ezt a viszonyt Krisztusnál is látjuk. Az Ő feje Isten. Ő nemzette Őt, a Fiát, aki egyenlő Vele.

Ha egy férfi Korinthusban az összejövetelen hangosan imádkozik Krisztushoz vagy Istenhez, vagy prófétálva szól, és közben befedte a fejét, az szégyen. Önmagának

adja a dicsőséget, nem Krisztusnak. Mert a bálványimádók befedik a fejüket, amikor a bálványoknak áldoznak. Fedetlen fővel a férfi alázatot mutat, és a Magasságosnak, a láthatatlan Krisztusnak adja a dicsőséget.

A nőknél éppen fordítva van. Azok a nők, akik az összejövetelen imádkoznak és prófétálva szólnak, és nem fedik be magukat, szégyent hoznak a fejükre. Meggyalázzák önmagukat és a férjüket, vagyis a fejüket. Mert magukra vonják a figyelmet.

Ha valaki azt követeli, hogy a nőknek – éppúgy, mint a férfiaknak – nem kell befedniük magukat, az nem gondolja végig a dolgot. Hiszen tudjátok, hogy Korinthusban a fedetlen nő megnyírtnak számít, és olyan nőhöz hasonlít, aki prostituálja magát, vagy szexuális találkozásokat keres. Ha nem fátyolozza el vagy nem fedi be magát, akkor logikusan a haját is le kellene vágatnia, vagy egészen meg kellene nyíratnia magát.

Tudom, hogy ti nem ezt akarjátok elérni! De abban a társadalomban, amelyben éltek, ez volna a következmény! Ezért ne kockáztassátok, hogy megbotránkozássá legyetek azoknak az embereknek, akik eljönnek hozzátok, és látják, hogy a nyilvánosság előtt befedett nők szokásos gyakorlatát elutasítják.

A férfiak ne fátyolozzák el magukat az összejövetelen, Isten jelenlétében. Mert a férfi Isten képe és dicsőségének visszfénye.

Az asszony viszont szintén Isten képe, de ezen túl a férfi dicsőségének visszfénye is. Szépsége a férjéé, akivel egyek.

Hogyan lehetett a férfi dicsőségévé? Bizonyosan nem azért, mert a férfi belőle teremtetett, hanem mert ő formáltatott a férfiból, az oldalából.

És nem azért a férfi dicsősége, mert a férfi őérte teremtetett, hanem fordítva. Ő teremtetett a férfiért, mert az egyedül volt, és segítségre volt szüksége. És nőként kívánatosan szép volt számára.

Mivel az asszonynak ilyen nagy az értéke, és ilyen nagy hasznára van a férfinak, ezért ő maga döntsön a fejéről: befedi-e, vagy sem. Senki sem írhatja ezt elő neki.

Sem a férje, sem a gyülekezet vezetői nem írhatják elő neki, hogy ne viseljen fejfedőt.

Ügyeljen azonban az asszony önállóságában és döntési szabadságában arra, hogy nincs elválasztva a férfitól, és nem független tőle. A gyülekezetben nem létezik a férfi nélkül, és a férfi sem létezik az asszony nélkül. Isten gondolata mindig is a férfi és a nő együttműködése és együttléte volt. A fej és a test egységében együtt cselekszenek, összhangban, egyeztetve, békességben, egymásnak alárendelődve, egymást kiegészítve.

Mit jelent, hogy egyik sem létezik a másik nélkül? Emlékezzetek még egyszer az első emberpár teremtésére. Az asszony kezdetben a férfiból jött. Az oldalából. Hozzá rendelve, hogy ismét egy test legyen vele. De gondoljatok tovább: azóta minden férfi asszonytól jön. A férfi nélkül nem volna asszony, és az asszony nélkül nem volna férfi. Mindketten egyenlő méltóságúak, egyenértékűek és egyenrangúak, különbözőségükben tökéletesen kiegészítik egymást. Mindez Isten gondolata volt. Ő a Fő, akiből mindez származik.

Mindezek fényében megkérdezlek titeket: illendő-e, ha egy asszony nyilvánosan, de fátyol nélkül és fedetlenül imádkozik Istenhez? Nem – ebben egyet fogtok érteni –, nem illendő, ha tekintetbe vesszük Korinthus és a Római Birodalom szokásait.

Vannak bizony olyan erkölcsök és szokások, amelyek az emberek számára olyanok, mint a természeti törvények. Ha egy férfi az erkölcsökkel és szokásokkal ellentétben hosszú hajat visel, azt szégyennek tekintik. Ebben is éppen fordítva van a nőknél. A nők hosszú haja az ő dicsőségük, természetes ékességük, amelyet annak is éreznek. A hosszú haj díszítő fátyolként vagy köpenyként adatott neki, hogy a férfi dicsősége legyen.

Ezt az ékességet, amely a férfiak számára olyan kívánatosnak tűnik, takarja el az összejövetelen. Ez nem az a hely, ahol ezzel a dicsőséggel kell megjelennie, ugyanúgy, ahogyan a férfi fedetlen fővel mutassa meg alázatát. Mert Isten és Krisztus

tisztességéről és dicsőségéről van szó. Ő az, aki meghív minket audienciára a királyok Királyához.

Ha valaki Korinthusban vitatkozni akar erről, és megkérdőjelezi a fejfedő szokását, akkor tudatosítsa magában, hogy ilyen sehol sincs: hogy a nők fedetlenül imádkozzanak, ahogyan ti elő akarjátok írni a nőknek, és ahogyan magatokon teszitek. Egyetlen gyülekezet sem gyakorol ilyet, ezért tartsátok magatokat ahhoz, ami a fejfedőre szokás szerint érvényes, ami tisztességes, és senkiben sem kelt megbotránkozást.

Lezárás és összefoglalás

„A szakasz nyelvezete és Pál következtetése arra utal, hogy valaki a korinthusi házi gyülekezetekben vagy korlátozni, vagy megtiltani akarta az elfátyolozást, de az összes nő, néhány nő vagy egyetlen nő el akarta fátyolozni magát. Pál először röviden összefoglalja a teremtéstörténetet, és kifejti, hogy az asszonynak a férfiból és a férfiért való teremtése az oka annak, hogy az asszony a férfi dicsősége. A férfi az ő feje, mert belőle teremtetett, és az asszony feje következésképpen a férfi dicsőségét tükrözi, vagy valamilyen módon kifejezi. Mózes első könyvének beszámolójában azért is a férfi dicsősége volt, mert kifejezetten arra teremtetett, hogy vonzza őt, ellentétben az összes állattal (1Móz 2,18–23).”[72]

„A páli szövegek a nemek (gender) teológiáját tartalmazzák, ***amely abban valósul meg, ahogyan Pál a teremtéstörténetet a görög–római kultúra fogalmaival és szimbólumaival és a görög nyelv szólásaival magyarázza.*** Azzal, hogy a »fej„ metaforáját Ádámra alkalmazza, Pál jelzi, hogy Évának – akárcsak az Ádám utáni emberiség többi részének – több identitása van. A nők Isten képmásai, Ádám képmásai, és ”a férfi dicsősége„ is. ***Pál leírása a nőről mint ”a férfi dicsőségéről« nem alárendelődésre vagy kisebb dicsőségre utal, hanem többletdicsőségre: szépségének a férfiak fölötti hatalmára.*** Ugyanígy nem vetíthetjük bele a férfi elsőbbségét Pál rövid leírásába az 1Tim 2,13–14-ben, ahol az áll, hogy Ádám teremtetett először (13. v.). Pál ehelyett a kölcsönösséget tanítja a teremtéstörténetből, mert a férfit úgy mutatja be, mint aki előnyökben részesül, és akinek szüksége van az asszony segítségére. Ezt olyan fogalmakkal írja le, amelyeket a kultúra megértene. ***Az asszony a férfiból formáltatott, így a teremtéstörténetben a férfi a görög nyelvhasználat szerint az asszony fejeként (életének eredeteként) működik;*** később azonban minden férfi az asszonytól jön, így az asszony is az élet eredete, ahogyan ezt az 1Móz 3,20-ban az »Éva« név jelenti.

„Ezért Isten terve szerint a nő és a férfi nem független egymástól. Nincs nyomós ok arra, hogy Pált úgy értelmezzük, mintha ellentmondana a nő tekintélyének az 1Móz 1,27–28 teremtéstörténetében vagy a görög »fej« szólás használatában, átértelmezné vagy viszonylagossá tenné azt. A férfi és a nő is Isten képmására teremtetett, és mindketten uralkodásra teremtettek, amelyet Pál szerint a közösség és a kölcsönösség értelmében, a megfelelő kulturális keretek között gyakorolnak.”[73]

Zseniális, ahogyan az evangéliumot minden kultúrában Isten dicsőségére és megbotránkozás nélkül lehet élni. Isten, a legnagyobb misszionárius, gazdag mindenki iránt: az evangélium minden népnek szól.

Függelék

A következő két szövegelrendezés a kiazmussal (a szavak, illetve gondolatok kereszt alakú, átlós elrendezésével) függ össze. Az első elrendezés Schnabeltől származik. Ez azt mutatja: a szöveg egyforma mértékben szól a férfiakhoz és a nőkhöz. Aki a megszólítás gyakoriságából akarja kiolvasni, ki okozta a problémát Korinthusban, az ***nem*** jut vele előbbre.

A 4. vers: minden férfi … meggyalázza a fejét

Az 5. vers: minden asszony … meggyalázza a fejét

A 7a vers: a férfi Isten visszfénye

A 7b vers: az asszony a férfi visszfénye

A 11a vers: az Úrban az asszony semmi a férfi nélkül

A 11b vers: az Úrban a férfi semmi az asszony nélkül

A 12a vers: az asszony a férfiból van

A 12b vers: a férfi az asszony által van

A 14. vers: a férfinak szégyen

A 15. vers: az asszonynak dicsőség[74]

Itt e szöveg, vagyis ennek az összefüggő gondolatmenetnek, illetve értelmi egységnek tiszta kiazmusa látható, ahogyan David E. Garland tagolja. Érdekes látni, hogyan állnak szemben egymással ugyanazok az A B C D betűk, egyszer a központi kijelentés előtt, egyszer utána: ***ez a 10. vers, amelyet Garland a nő befedésére vonatkozó fő kijelentésként emel ki. Számomra ez azt jelenti: a nő dönti el, hogy viseli-e fejfedőt, vagy sem. Ezt nem a férfiak vagy a férj döntik el. Ő szabad.***

A Introduction: the "Head" of Men and Women (vv.2-3)
Commendation (v.2); Summary of Headship (v.3)
B Shame for Men and Women (vv.4-5)
For Men (v.4); For Women (v.5)
C Social and Theological Reasons for Shame (vv.6-7)
Social Reasons (v.6); Theological Reasons (v.7)
D Creation of Men and Women (vv.8-9)
Men (vv.8a; 9a); Women (vv.8b; 9b)
E Reason for Women to be Covered (v.10)
D' Equality of Women and Men (vv.11-12)
Women (vv.11a; 12a); Men (vv.11b; 12b);
Equality in God (v.12c)
C' Social Implications for Women (v.13)
B' Shame and Glory in Men and Women (vv.14-15)
Shame for Men (v.14); Glory for Women (v.15)
A' Conclusion: Exhortation to Adhere to Teachings (v.16)

Jegyzetek

1. Hans-Jörg Ronsdorf, hj-ronsdorf@t-online.de – visszajelzést szívesen fogadok. 2021. január 24., átdolgozva: 2026. október
2. www.hans-joerg-ronsdorf.de
3. https://theoblog.de/eckhard-schnabel/16636/
4. Cynthia Long Westfall, Paul and Gender. Reclaiming the Apostle's Vision for Men and Women in Christ, Grand Rapids: Baker Academic 2016.
5. Schottroff, L., *Der erste Brief an die Gemeinde in Korinth*, edd. E. W. Stegemann/L. Schottroff/A. Strotmann/K. Wengst, VII, Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart 2013, 197.
6. Westfall, Paul and Gender, 13. o. (a továbbiakban csak oldalszámmal).
7. 13. o.
8. 17. o.
9. 20. o.
10. 25. o.
11. 26. o.
12. Eckhard J. Schnabel, Der erste Brief des Paulus an die Korinther, Historisch-Theologische Auslegung, Witten/Gießen: SCM R. Brockhaus/Brunnen, 4. kiadás, 2018, 625. o.
13. 26. o.
14. 27. o.
15. 29. o.
16. Matrónának nevezték a Római Birodalom társadalmában a római polgárral házasságban élő asszonyt. Helye többnyire a házban volt, ahol a családról és a háztartásról gondoskodott. A családfő, vagyis az apja vagy a férje védelme és gyámsága alatt állt. (Forrás: Wikipedia, „Matrona" szócikk)
17. 29. o.
18. 31. o.
19. 32. o.
20. 33. o.
21. 37. o.
22. Schnabel, E. J., *Der erste Brief des Paulus an die Korinther*, edd. G. Maier/H.-W. Neudorfer/R. Riesner/E. J. Schnabel, Historisch-Theologische Auslegung Neues Testament, SCM R. Brockhaus; Brunnen Verlag, Witten/Gießen, 4. kiadás, 2018, 602–603.
23. 42. o.
24. 44. o.
25. Pál alapvető mondanivalója ugyanaz marad akkor is, ha néhány nő magától akarta elhagyni a fejfedőt. Ez a feltevés azonban inkább valószínűtlen.
26. Elberfelder Übersetzung, Edition CSV (német bibliafordítás), ha másként nem jelöljük.
27. Ezek a gondolatok kiegészítik „Nők, bocsássatok meg nekünk!" („Frauen, vergebt uns!") című könyvem 6.2. fejezetét. A legtöbbet itt nem ismétlem meg, és azt ajánlom, hogy mindkét írást olvassák el.
28. 87. o.
29. 38. o.
30. 84. o.

31. 80. o.
32. 82. o.
33. 85. o.
34. 89. o.
35. 90. o.
36. Schnabel, E. J., 601
37. Schnabel, E. J., 602
38. 40. o.
39. Schnabel, E. J., 602
40. 29. o.
41. Schnabel, E. J., 604
42. Schnabel, E. J., 605
43. Schnabel, E. J., 606
44. Schnabel, E. J., 606
45. 72. o.
46. 65. o.
47. Schnabel, E. J., *Der erste Brief des Paulus an die Korinther*, edd. G. Maier - H.-W. Neudorfer - R. Riesner - E. J. Schnabel, Historisch-Theologische Auslegung Neues Testament, SCM R. Brockhaus; Brunnen Verlag, Witten; Gießen 2018, 4. kiadás, 608–609.
48. 70. o.
49. 62. o.
50. Schnabel, E. J., 609
51. Schnabel, E. J., 609–610
52. 103. o.
53. Schnabel, E. J., 610
54. Schnabel, E. J., 610–611
55. 73. o.
56. Schnabel, E. J., 611
57. Schnabel, E. J., 613–614
58. 30. o.
59. Schnabel, E. J., 616
60. Schnabel, E. J., 616–617
61. Schnabel, E. J., 617
62. 70. o.
63. Schnabel, E. J., 617–618
64. Schnabel, E. J., 619
65. Schnabel, E. J., 619
66. 40. o.
67. 41. o.
68. 41. o.
69. 42. o.

70. Schnabel, E. J., *Der erste Brief des Paulus an die Korinther*, edd. G. Maier - H.-W. Neudorfer - R. Riesner - E. J. Schnabel, Historisch-Theologische Auslegung Neues Testament, SCM R. Brockhaus; Brunnen Verlag, Witten; Gießen 4. kiadás, 2018, 622–623.
71. Schnabel, E. J., 624
72. 98. o.
73. 105. o.
74. Schnabel, E. J., 590